

ΣτΕ 674/2018 (Τμ. Ε')

Πρόεδρος: Α. Ράντος, **Αντιπρόεδρος ΣτΕ,** **Εισηγητής:** Χ. Παπανικολάου, **Πάρεδρος ΣτΕ,** **Δικηγόροι:** Γ. Δελλής, Α. Μπάνος, **Πάρεδρος ΝΣΚ,** Μ. Βλάσση, **Πάρεδρος ΝΣΚ,** Δ. Τσεραβίνη, **Πάρεδρος ΝΣΚ,** Ν. Κανελλόπουλος, Γ. Γιαννακούρου

Διατάξεις: άρθρα 19α ν. 4014/2011, 20 (§ 1) **Συντ.,** 6 **ΕΣΔΑ** (νδ/γμα 53/1974), 46 **πδ/τος 18/1989** (Α' 8), 6, 9 (§§ 2, 4) **Συμβάσεως Aarhus** (ν. 3422/2005 - Α' 303), 2 (§ 2) **Οδηγίας 2003/35/ΕΚ** (ΕΕ L 156), άρθρα 6, 11 **Οδηγίας 2011/92/ΕΚ,** 1 (§ 1), 3 (§ 2), 4 (§ 3), 12, 18-19, 19α ν. 4014/2011 (Α' 209, όπως τροπ. με το άρθρο 55 § 3 ν. 4042/2012, Α' 24), 3 (§ 6), 5 (§§ 1, 5), 7 (§§ 1-2), 19α **κνα 1649/45/2014** (Β' 45/15.01.2014), **κνα 21938/2012** (Β' 1470/13.05.2012), **κνα 30651/23.06.2014,** άρθρα 2 (§ 4 περ. 22) ν. 3861/2010 (Α' 112), 267 **ΣΛΕΕ,** 47 **Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων ΕΕ**

Προθεσμία αιτήσεως ακυρώσεως. Ανάρτηση ΑΕΠΟ στον ειδικό δικτυακό τόπο <http://aepo.ypeka.gr> του ΥΠΕΚΑ. Ηλεκτρονικό Περιβαλλοντικό Μητρώο (ΗΠΜ). Περιβαλλοντική πληροφόρηση. Δικαίωμα πρόσβασης του κοινού σε πληροφορίες για περιβαλλοντικά θέματα. Δικονομικές προϋποθέσεις για την άσκηση ενδίκων βοηθημάτων προς εξασφάλιση δικαιωμάτων κατά το ενωσιακό δίκαιο. Δικαίωμα αποτελεσματικής πρόσβασης στη δικαιοσύνη και συμμετοχής του κοινού στην επεξεργασία αποφάσεων. Περιεχόμενο της έννοιας της «δυνατότητας πραγματικής ενημέρωσης». Κατά τη μειοψηφούσα γνώμη η ανάρτηση των ΑΕΠΟ στην ιστοσελίδα του ΥΠΕΝ κατ' άρθρο 19α του ν. 4014/2011, ασύνδετη με την περιοχή του έργου και χωρίς τη σχετική ΜΠΕ, τα οικεία διαγράμματα κ.λπ., δεν δύναται να θεμελιώσει τεκμήριο γνώσεως της πράξεως αυτής, η εφαρμογή του οποίου συνεπάγεται την απόρριψη του τυχόν ασκηθέντος ενδίκου βοηθήματος ως εκπρόθεσμου και στερεί τους αιτούντες αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας, αφού καθιστά δυσχερή έως αδύνατη την προσφυγή τους στη δικαιοσύνη, κατά παράβαση της αρχής της αποτελεσματικότητας. Περαιτέρω, κατά την άποψη αυτή, το επίμαχο έργο σύνθετου τουριστικού καταλύματος στη νήσο Ίο αποτελεί κατά κοινή πείρα μείζονα επέμβαση στο ευαίσθητο οικοσύστημα μικρής νήσου των Κυκλάδων και ισοδυναμεί με τη δημιουργία οικισμού με τουριστική και άλλες χρήσεις σε περιοχή εκτός σχεδίου, για την οποία η πολεοδομική νομοθεσία προβλέπει άλλη διαδικασία. Υποβολής προδικαστικού ερωτήματος στο Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σύμφωνα με το άρθρο 267 της ΣΛΕΕ, λόγω ευλόγων αμφιβολιών περί της συμβατότητας των ανωτέρω διατάξεων προς τις διατάξεις του άρθρου 47 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ και των άρθρων 6 και 11 της Οδηγίας 2011/92/ΕΕ.

2. Επειδή, με την κρινόμενη αίτηση ζητείται η ακύρωση: α) της .../8.8.2014 κοινής απόφασης των Υπουργών Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής και Τουρισμού με θέμα: «Έγκριση δημιουργίας Σύνθετου Τουριστικού Καταλύματος (και των υποστηρικτικών αυτού έργων) καθώς και των περιβαλλοντικών όρων αυτού, στη θέση ... Δήμου Ιητών νήσου Ίου Περιφέρειας Ν. Αιγαίου, με φορέα του έργου την ... β) της .../19.12.2015 κοινής απόφασης των Υπουργών Οικονομικών και Ναυτιλίας και Νησιωτικής Πολιτικής και Περιβάλλοντος και Ενέργειας με θέμα: «Παραχώρηση δικαιώματος χρήσης χώρου αιγιαλού, παραλίας και θαλάσσιου χώρου για την εκτέλεση του έργου» ... στη θέση ... Νήσου Ίου στην εταιρεία ... και καθορισμός του ανταλλάγματος παραχώρησης», γ) της .../30.12.2012 πράξης του Γενικού Διευθυντή Περιβάλλοντος του Υπουργείου ΠΕΚΑ

με θέμα: «Προκαταρκτικός Προσδιορισμός Περιβαλλοντικών Απαιτήσεων (ΠΠΠΑ) για την κατασκευή και λειτουργία Σύνθετου Τουριστικού Καταλύματος και των υποστηρικτικών αυτού έργων, στη θέση ... Δήμου Ιητών νήσου Ίου Περιφέρειας ... με φορέα του έργου την ... Η υπόθεση εισάγεται στην επταμελή σύνθεση του Τμήματος, μετά την έκδοση της 1112/2017 απόφασης του Δικαστηρίου, λόγω της σπουδαιότητας του ζητήματος το οποίο τίθεται από την εφαρμογή, στην συγκεκριμένη περίπτωση, της διάταξης του άρθρου 19α του ν. 4014/2011. Στη δίκη παρεμβαίνει η δικαιούχος των αδειών και εγκρίσεων ανώνυμη εταιρεία.

4. Επειδή, όπως έχει κριθεί, η παροχή έννομης προστασίας κατοχυρώνεται από τα άρθρα 20 παρ. 1 του Συντάγματος και 6 της -κυρωθείσης με το νδ/γμα 53/1974-Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ) υπό τους όρους που θέτει ο νόμος, ο δε κοινός νομοθέτης μπορεί, ενόψει αυτού, να θεσπίζει δικονομικές προϋποθέσεις για την άσκηση των ενδίκων μέσων και την πρόοδο της δίκης, εφ' όσον αυτές συνάπτονται προς τη λειτουργία των δικαστηρίων και την απονομή της δικαιοσύνης και δεν υπερβαίνουν τα όρια πέραν των οποίων αυτές ισοδυναμούν με άμεση ή έμμεση κατάλυση του δικαιώματος παροχής δικαστικής προστασίας (ΑΕΔ 33/1995, ΣτΕ Ολ 3087/2011, 1583/2010, ΣτΕ 2531/2005 7μ. κ.ά.). Περαιτέρω, σύμφωνα με το άρθρο 46 του πδ/τος 18/1989 (Α' 8) η αίτηση ακυρώσεως ασκείται, αν δεν ορίζεται διαφορετικά, μέσα σε προθεσμία εξήντα ημερών που αρχίζει από την επομένη της κοινοποίησης της προσβαλλόμενης πράξης ή της δημοσίευσής της, αν την τελευταία επιβάλλει ο νόμος ή, διαφορετικά από τότε που ο αιτών έλαβε πλήρη γνώση της πράξης (παρ. 1). Κατά την έννοια της διάταξης αυτής, όπως έχει παγίως κριθεί (ΣτΕ 2298/2017, 2814/2012, 2647/2008, 2976/2006, 3055/2000, 4803/1998 κ.ά.), όταν ο νόμος επιβάλλει την καθ' ορισμένο τρόπο δημοσίευση ατομικής διοικητικής πράξης, η προθεσμία προς άσκηση αιτήσεως ακυρώσεως κατά της πράξης αυτής αρχίζει ως προς μεν τους θιγόμενους από την κοινοποίηση της πράξης ή από τη γνώση του περιεχομένου της, για δε τους τρίτους ενδιαφερομένους από τη δημοσίευση της εν λόγω πράξης. Ο κατά τα ανωτέρω καθορισμός, προκειμένου περί των ατομικών δημοσιευτέων πράξεων, της δημοσίευσης της πράξης ως αφετηρίας της προθεσμίας για την προσβολή της με αίτηση ακυρώσεως από τους τρίτους, στους οποίους δεν αναφέρεται η πράξη, δεν αντίκειται στο άρθρο 20 παρ. 1 του Συντάγματος, εφ' όσον υπαγορεύεται από λόγους ασφάλειας δικαίου και σταθερότητας των διοικητικών καταστάσεων αλλά και δικαιολογείται από τις δυσχέρειες ή και την αδυναμία κοινοποίησης της πράξης σε όλους εκείνους, ενδεχομένως αγνώστους στη Διοίκηση, των οποίων τα έννομα συμφέροντα τυχόν θίγονται από την πράξη αυτή. Για τους ίδιους λόγους δεν αντίκειται, κατ' αρχήν, ούτε στο άρθρο 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ (βλ. ΣτΕ 2814/2012, τις αποφάσεις του ΕΔΔΑ, Geouffre de la Pradelle κατά Γαλλίας της 16.10.1992, σκέψη 32, και Geffre κατά Γαλλίας της 23.1.2003).

6. Επειδή, όπως έχει αναγνωρίσει το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (απόφαση της 7ης Νοεμβρίου 2013, C-72/2012, Gemeinde Altrip κ.λπ., παρ. 26-28) η διεύρυνση της έννομης προστασίας, με την αναγνώριση, σε κάθε μέλος του ενδιαφερόμενου κοινού, του δικαιώματος άσκησης ενδίκων βοηθημάτων κατά πράξεων ή παραλείψεων, οι οποίες σχετίζονται με τα έργα και τις δραστηριότητες που εμπíπτουν στο πεδίο εφαρμογής των ανωτέρω νομοθετημάτων, ενδέχεται να συνεπάγεται, στην πράξη, καθυστερήσεις στην υλοποίηση των οικείων σχεδίων.

Ωστόσο μια τέτοια αρνητική συνέπεια συνιστά άμεση απόρροια του ελέγχου της νομιμότητας των αποφάσεων, των πράξεων και των παραλείψεων που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής των διατάξεων της οδηγίας 85/337, ενός ελέγχου στον οποίον ο νομοθέτης της Ένωσης θέλησε, σύμφωνα με τους σκοπούς της Συμβάσεως του Aarhus, να καταστήσει συμμετόχους τα μέλη του ενδιαφερομένου κοινού που έχουν επαρκές έννομο συμφέρον ή προβάλλουν προσβολή δικαιωμάτων τους, προκειμένου να συνεισφέρουν και αυτά στη διατήρηση, την προάσπιση και την αναβάθμιση του περιβάλλοντος, καθώς και στην προστασία της ανθρώπινης υγείας. Περαιτέρω, το δίκαιο της Ένωσης δεν προβλέπει κανόνες σχετικά με τις προθεσμίες για την άσκηση ενδίκου βοηθήματος κατά των αποφάσεων έγκρισης περιβαλλοντικών όρων. Το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, εν τούτοις, έχει κρίνει ότι ο καθορισμός ευλόγων προθεσμιών για την άσκηση ενδίκου βοηθήματος προς το συμφέρον της ασφάλειας δικαίου, που προστατεύει τόσο τον ενδιαφερόμενο ιδιώτη όσο και την οικεία διοικητική αρχή, είναι συμβατός με το δίκαιο της Ένωσης. Οι προθεσμίες αυτές δεν πρέπει να καθιστούν πρακτικώς αδύνατη ή υπερβολικά δυσχερή την άσκηση των δικαιωμάτων που παρέχει η έννομη τάξη της Ένωσης (ΔΕΕ απόφαση της 17ης Νοεμβρίου 2016, C-348/2015, Stadt Wiener Neustadt, παρ. 41).

7. Επειδή, όπως έχει κριθεί από το Συμβούλιο της Επικρατείας, η απόφαση έγκρισης περιβαλλοντικών όρων αποτελεί ατομική διοικητική πράξη (751/2014, 4357/2011 7μ., 2113/2011, 1055/2010, 1528/2008, 1634/2005, 483/2002). Περαιτέρω, όπως έχει κριθεί, υπό το καθεστώς περιβαλλοντικής αδειοδότησης έργων και δραστηριοτήτων των ν. 1650/1986 και 3010/2002, η δημοσιοποίηση της απόφασης έγκρισης περιβαλλοντικών όρων κατά τους όρους της κυα 75308/5512/1990 (Β' 691), αρχικώς, και κατά τους όρους της κυα Η.Π. 37111/2021/26.9.2003 (Β' 1391), ακολούθως, δεν αρκούσε καθ' εαυτή για να κριθεί ότι υπήρχε πλήρης γνώση της απόφασης εκ μέρους των αιτούντων (ΣτΕ [2173/2002](#) Ολ, [3520/2006](#) Ολ, [673/2010](#) Ολ, [1815/2016](#), [2006/2015](#), [3224/2014](#), [4317/2013](#), [4150/2011](#), [2474/2010](#), [1793/2009](#), [1665/2009](#) κ.ά.). Ειδικότερα, το Δικαστήριο είχε κρίνει ότι, από τη δημοσιοποίηση της απόφασης έγκρισης περιβαλλοντικών όρων κατά τους όρους της κυα Η.Π. 37111/2021/26.9.2003 (Β' 1391), η τήρηση ή μη των οποίων δεν επηρεάζει, κατ' αρχήν, τη νομιμότητα της πράξης δεν αρχίζει η προθεσμία προσβολής της απόφασης με αίτηση ακυρώσεως. Εξετάζεται όμως αν, από τα στοιχεία του φακέλου, σε συνδυασμό με την πάροδο ικανού χρόνου από την τήρηση των διατυπώσεων δημοσιότητας έως την κατάθεση της αιτήσεως ακυρώσεως, το εύλογο ενδιαφέρον των αιτούντων και τις εκάστοτε ιδιαίτερες περιστάσεις, συνάγεται ή τεκμαίρεται πλήρης γνώση της προσβαλλόμενης πράξης από τους αιτούντες σε χρόνο που καθιστά εκπρόθεσμη την ασκηθείσα αίτηση ακυρώσεως. Ως τέτοιες ιδιαίτερες περιστάσεις είχαν θεωρηθεί η έναρξη των εργασιών εκτέλεσης του έργου, η πρόοδος αυτών έως το χρονικό σημείο κατά το οποίο εμφανίζονται στον εξωτερικό κόσμο τα χαρακτηριστικά του τεχνικού έργου, η κλίμακα της τοπικής κοινωνίας και η τυχόν ευρεία δημοσιότητα που έλαβε στον τύπο το έργο (ενδ. ΣτΕ [2469/2009](#), [673/2010](#), [4150/2011](#), [3771/2015](#)).

9. Επειδή, κατά το καθιερούμενο από τις ανωτέρω διατάξεις σύστημα, προηγείται η διαδικασία προσήκουσας δημοσιοποίησης της μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων έργων και δραστηριοτήτων κατηγορίας Α', κατά την οποία κάθε

ενδιαφερόμενος καλείται, και, κατ' αρχήν, οφείλει, να συμμετάσχει στη διαδικασία έγκρισης των περιβαλλοντικών όρων έργου ή δραστηριότητας, ενημερούμενος και δυνάμενος να προβάλλει τις τυχόν ουσιαστικές ή διαδικαστικές αντιρρήσεις του κατ' αυτής. Το σύστημα αυτό, το οποίο αφ' ενός μεν περιλαμβάνει πλέγμα δημοσιεύσεων και επαρκών προθεσμιών αφ' ετέρου δε προβλέπει τη γνωμοδότηση δημόσιων φορέων σε κεντρικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο και την ενημέρωση και συμμετοχή του κοινού είτε μέσω της Περιφέρειας είτε μέσω του οικείου Δήμου, καλύπτει πλήρως τις απαιτήσεις περιβαλλοντικής πληροφόρησης της Διεθνούς Σύμβασης του Aarhus. Εάν η διαδικασία αυτή ολοκληρωθεί επιτυχώς, ακολουθεί η έκδοση της απόφασης έγκρισης των περιβαλλοντικών όρων έργων και δραστηριοτήτων της εν λόγω κατηγορίας, την οποία η Διοίκηση οφείλει, εντός μηνός από την έκδοσή της, να αναρτήσει με πλήρη στοιχεία, σε ειδικό δικτυακό τόπο, τον οποίο προβλέπει ειδικά ο νόμος. Εάν η διαδικασία αυτή δεν τηρηθεί προσηκόντως, είτε διότι η ανάρτηση δεν γίνει πλήρως είτε διότι υπάρχει, τυχόν, υπέρβαση της μηνιαίας προθεσμίας, η οποία τάσσεται ως βάρος στη Διοίκηση, για να γνωρίζουν εγκαίρως οι ενδιαφερόμενοι ότι η διαδικασία ολοκληρώθηκε σε εύλογο χρόνο ώστε να μην υποχρεώνονται να αναζητούν ματαιώς επί μακρόν τα στοιχεία της πράξεως, τότε ο νομοθέτης απαγγέλλει την αυτόματη ακυρότητα της διοικητικής πράξεως. Άλλως, εισάγει σταθερό σημείο αφετηρίας της προθεσμίας δικαστικής αμφισβητήσεως του κύρους της. Το εισαγόμενο, όμως, με τον τρόπο αυτό, τεκμήριο είναι μαχητό. Ειδικότερα, σε περίπτωση υπερέβασεως του χρονικού αυτού σημείου, ο ενδιαφερόμενος, ισχυριζόμενος ότι το ένδικο βοήθημά του ασκείται εμπροθέσμως, μπορεί μόνο να προβάλλει: α) ότι η διαδικασία δημοσιοποιήσεως της μελέτης δεν τηρήθηκε νομίμως, β) ότι η πράξη δεν δημοσιεύθηκε προσηκόντως ή ότι, για οποιοδήποτε λόγο, ο δικτυακός τόπος δεν ήταν σε κανονική λειτουργία, γ) κατά γενική αρχή, ότι παρακωλύθηκε προσωπικά, από λόγους ανωτέρας βίας που συνέτρεξαν στο πρόσωπό του κατά τη λήξη της 60νθήμερης προθεσμίας, στην εμπρόθεσμη άσκηση του ενδίκου μέσου. Αν δεν προβληθούν ή προβληθούν αβασίμως οι σχετικοί ισχυρισμοί, τότε η υπέρβαση της προθεσμίας συνεπάγεται, κατά τον νόμο, το απαράδεκτο του ενδίκου βοηθήματος. Η ρύθμιση αυτή κατατείνει αφενός μεν στην υποβοήθηση καθενός που ενδιαφέρεται να αμφισβητήσει το κύρος απόφασης έγκρισης περιβαλλοντικών όρων προκειμένου να γνωρίζει με σαφήνεια τα δικονομικά όρια ενέργειάς του, που είναι χρονικώς και διαδικαστικώς εύλογα, αφετέρου δε στην προστασία της ασφάλειας των συναλλαγών και του δικαιούχου της εγκρίσεως περιβαλλοντικών όρων, ο οποίος θα μπορεί, μετά την πάροδο του χρονικού αυτού ορίου, να προβεί με ασφάλεια στην πραγματοποίηση του έργου ή της δραστηριότητας, εντός των χρονικών ορίων ισχύος της εγκρίσεως. Δεδομένου δε ότι οι ενδιαφερόμενοι έχουν, κατά το εν λόγω σύστημα, προηγούμενη πλήρη πρόσβαση στο περιεχόμενο και στον φάκελο της μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων, που αποτελεί, άλλωστε, και το κύριο όργανο και περιεχόμενο της διαδικασίας προηγούμενης περιβαλλοντικής πληροφόρησης, δεν νοείται η αναστολή ή η διακοπή της προθεσμίας προσβολής με αίτηση ακυρώσεως της μεταγενεστέρως εκδιδόμενης, μετά την τήρηση της διαδικασίας αυτής, αποφάσεως εγκρίσεως περιβαλλοντικών όρων, με προβολή της αξίωσης εκ νέου ενημέρωσης για το ακριβές περιεχόμενο της μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων, διότι τούτο, όντας προδήλως

προσχηματικό, θα ανέτρεπε πλήρως την εκτεθείσα ισορροπία του εισαγομένου συστήματος, παρεισάγοντας ένα στοιχείο αβεβαιότητας, που θα ήταν ολωσδιόλου αδικαιολόγητο και δεν θα επέτρεπε την προβλεψιμότητα και ασφάλεια του συστήματος. Στην ειδικότερη δε περίπτωση, κατά την οποία η Διοίκηση προβαίνει, επιπλέον, σε ανάρτηση της πράξεως και στον γενικού περιεχομένου δικτυακό τόπο «Διαύγεια», τότε, για την προστασία όσων ενδιαφέρονται για τη δικαστική αμφισβήτηση του κύρους της πράξεως, ως χρονικό σημείο έναρξης της δικαστικής προθεσμίας νοείται, κατά την έννοια των διατάξεων αυτών, η χρονικώς τελευταία από τις δημοσιεύσεις αυτές, με ανάλογη παρέκταση της προθεσμίας. Με το περιεχόμενο αυτό, η διαδικασία που καθιερώνεται με τις ανωτέρω διατάξεις και που αφορά μεγάλα, κατά τεκμήριο, έργα και δραστηριότητες κατηγορίας Α', που προκαλούν από τη φύση τους ευρύτερο ενδιαφέρον, συνιστά ένα πλήρες, συνεκτικό και εκ των προτέρων γνωστό και προβλέψιμο σύστημα γνωστοποιήσεως σε κάθε ενδιαφερόμενο όλου του περιεχομένου κάθε πράξεως, με την οποία εγκρίνονται οι περιβαλλοντικοί όροι έργου ή δραστηριότητας της εν λόγω κατηγορίας και, κατά συνεκδοχή, ένα σταθερό, βέβαιο και ασφαλές χρονικό σημείο, από το οποίο ξεκινά η κατά νόμο εξηκονθήμερη προθεσμία για τη δικαστική της αμφισβήτηση. Συνεπώς, το σύστημα αυτό, που είναι σύμφωνο με τις απαιτήσεις και τα όρια της αρχής της αναλογικότητας, δεν παραβιάζει ούτε τις διατάξεις του άρθρου 20 του Συντάγματος, αφού δεν παρακαλύπει την αποτελεσματική δικαστική προστασία, ούτε τις εθνικού ή ενωσιακού περιεχομένου διατάξεις, που προβλέπουν την πλήρη δημοσιότητα της διαδικασίας εγκρίσεως πράξεων, που μπορεί να έχουν περιβαλλοντικές επιπτώσεις, και τη δυνατότητα αποτελεσματικής δικαστικής τους αμφισβήτησης, ούτε τις διατάξεις του άρθρου 47 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που έχουν εν προκειμένω εφαρμογή εφόσον οι σχετικές εθνικές διατάξεις αποτελούν μεταφορά στο εσωτερικό δίκαιο αντίστοιχων πράξεων του παραγώγου δικαίου της Ένωσης, οι οποίες επιτάσσουν επίσης την αποτελεσματική δικαστική προστασία δικαιωμάτων που οι πολίτες αρύονται από το δίκαιο της Ένωσης, αλλ' ούτε και τις διατάξεις του άρθρου 6 της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου. Αντιθέτως, εξυπηρετεί την αρχή της ασφάλειας δικαίου και αίρει τις περιπτώσιολογικές δικονομικές αβεβαιότητες, που προσβάλλουν τις αρχές της δίκαιης δίκης και της δικονομικής ισότητας των διαδίκων. Εξ άλλου, η ασφαλής οριοθέτηση της προθεσμίας ασκήσεως αιτήσεως ακυρώσεως στην περίπτωση αυτή επιβάλλεται και από το γεγονός ότι η άλλη συναφής προϋπόθεση παραδεκτού της αιτήσεως ακυρώσεως κατά πράξεων σχετικών με την προστασία του περιβάλλοντος, δηλαδή η συνδρομή εννόμου συμφέροντος στο πρόσωπο του αιτούντος, κρίνεται νομολογιακώς, εν όψει και των ορισμών του άρθρου 24 παρ. 1 του Συντάγματος («Η προστασία του ... περιβάλλοντος αποτελεί ... δικαίωμα του καθενός ...»), αλλά και σε αρμονία με τις απαιτήσεις της Σύμβασης του Όρχους, με ιδιαίτερη ευρύτητα από το Δικαστήριο, με συνέπεια αφενός μεν να μην είναι δυνατή ούτε νοητή η προηγούμενη ειδική ενημέρωση όλου του ευρύτατου κύκλου ενδιαφερομένων για την έκδοση και την δυνατότητα δικαστικής προσβολής των πράξεων, αφετέρου δε στοιχειώδεις αρχές ασφάλειας δικαίου αλλά και ισότητας στη δικονομική αντιμετώπιση διαφόρων κατηγοριών αιτούντων (όμοροι, κάτοικοι ευρύτερης περιοχής κ.λπ.) να επιβάλλουν την ενιαία και σταθερή αντιμετώπιση

του ζητήματος της αφετηρίας της προθεσμίας προσβολής των συγκεκριμένων πράξεων. Είναι δε αβάσιμες οι διατυπούμενες στην κατωτέρω μειοψηφία γνώμες:

α) ότι προσβάλλεται η αρχή της ισοδυναμίας. Τούτο, διότι, και με την εκδοχή ότι η διαφοροποίηση μεταξύ κατηγοριών έργων, προβλεπόμενη στην ενωσιακή νομοθεσία, θα ενέπιπτε στην αρχή της ισοδυναμίας, η εκεί προβαλλόμενη ως παρεμφερής περίπτωση, αφορώσα εντετοπισμένη τροποποίηση σχεδίου πόλεως, είναι εντελώς διαφορετική από την υπό κρίση περίπτωση εγκρίσεως περιβαλλοντικών όρων έργου σχετικώς μεγάλης κλίμακας, το οποίο έργο, μάλιστα η αυτή γνώμη, στη συνέχεια, εξομοιώνει με δημιουργία νέου τουριστικού οικισμού. Εξ άλλου, και με την εκδοχή ότι η αρχή της ισοδυναμίας εξακολουθεί να εφαρμόζεται και μετά την ισχύ του άρθρου 47 του Χάρτη, η Α κατηγορία έργων, αποτελεί, τόσο κατά το ενωσιακό όσο και κατά το εθνικό δίκαιο, διακριτή και αριθμητικώς περιορισμένη κατηγορία έργων, σε σχέση με την Β κατηγορία, διότι αφορά λίγα μεγάλα έργα και δραστηριότητες και, επομένως, δικαιολογείται η διαφορετική διαδικαστική και δικονομική μεταχείρισή της σε σχέση με τα πολυάριθμα μικρότερα έργα της Β κατηγορίας. Άλλωστε, αν δεν ίσχυε η διαφοροποίηση αυτή, ούτε ο ενωσιακός ούτε ο εθνικός νομοθέτης θα είχαν αποχρώντα λόγο δημιουργίας των διακριτών αυτών κατηγοριών. β) ότι οι εκδοθείσες από τη Διοίκηση κατ' εξουσιοδότηση του νόμου κανονιστικές αποφάσεις αλλοίωσαν το σύστημα του νόμου. Αντιθέτως, όλες οι επιλεγείσες διαδικασίες, καθώς και ο τόπος διεξαγωγής τους, καλύπτονται πλήρως από την νομοθετική εξουσιοδότηση και είναι συναφείς και ανάλογες με τον σκοπό της, που είναι η πλήρης ενημέρωση και γνωμοδοτική εμπλοκή των αρμόδιων δημόσιων και αυτοδιοικητικών αρχών και του κοινού στο προσήκον τοπικώς και διοικητικώς επίπεδο, όπως αυτό προκύπτει από τη διοικητική οργάνωση και διάρθρωση της χώρας και τις σύστοιχες με αυτή αρμοδιότητες. Εξ άλλου, γ) έργο ενός Δικαστηρίου δεν είναι να υποδεικνύει καταλεπτώς στο νομοθέτη το, κατά την άποψή του, προσήκον εκάστοτε σύστημα. Άλλωστε, από κάθε σύστημα μπορεί να υπάρχει πάντοτε ένα υποκειμενικώς καλύτερο. Έργο του Δικαστηρίου είναι να κρίνει αν το επιλεγέν από το νομοθέτη σύστημα, με τις ισορροπίες που αξιολογεί ο νομοθέτης, ευρίσκεται εντός των πλαισίων του νόμου. Το επιλεγέν εν προκειμένω σύστημα είναι, κατά τα ανωτέρω εκτεθέντα, πλήρες, συνεκτικό, σύμφωνο με την αρχή της αναλογικότητας και πλέον ή επαρκές για την εξυπηρέτηση του αντίστοιχου σκοπού. Ο δε τυχόν εναντιούμενος διάδικος δεν αντιμετωπίζεται από το σύστημα αυτό ως «οχληρός τρίτος», αλλά ως ένας υπεύθυνος πολίτης που δικαιούται, αλλά και υποχρεούται, να τηρήσει, σαφώς εκ των προτέρων διατυπούμενες στο νόμο, διαδικαστικές και δικονομικές διατάξεις, απολύτως εύλογες στις προβλέψεις τους, ώστε να ασκήσει λυσιτελώς τα δικαιώματά που του απονέμει η νομοθεσία. Τέλος, δ) τον 21ο αιώνα δεν είναι δυνατόν να θεωρηθεί ότι η δημοσίευση διοικητικής πράξεως σε ειδικό διαδικτυακό τόπο, μετά τήρηση μακράς προδικασίας, δεν είναι ικανή να κινήσει την προθεσμία ασκήσεως αιτήσεως ακυρώσεως, αλλά ότι θα μπορούσε, λ.χ., να την κινήσει, όπως παγίως γίνεται δεκτό σε ευρείες κατηγορίες διοικητικών πράξεων, μόνη η δημοσίευση στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως (πρβλ. και ΔΕΕ C-625/2011 P, PPG και SNF SAS κατά ΕΟΧΠ, της 26.9.2013, σκέψεις 29-36 καθώς και Γεν. Δικ. ΕΕ T-354/05, TF1 κατά Επιτροπής της 11.3.2009, σκέψη 35). Τον αυτό αιώνα, δεν είναι δυνατόν να

θεωρηθεί, σε μία τουριστική χώρα με πλήθος νησιών σε αρχιπέλαγος με τοπική εγγύτητα, ότι συνιστά δυσανάλογο εμπόδιο η απόσταση μεταξύ ενός νησιού και ενός άλλου, το οποίο είναι διοικητικώς η πρωτεύουσα της οικείας διοικητικής περιφέρειας. Υπό αντίθετη εκδοχή, κάθε νησί θα έπρεπε να αποτελεί ένα μικρό κράτος, στο οποίο θα έδρευαν όλων των ειδών οι διοικητικές υπηρεσίες. Εξ άλλου, εξ ορισμού, η κλίμακα ενός μεγάλου έργου Α κατηγορίας δεν αφορά μόνον τον περιορισμένο τόπο κατασκευής του, αλλά και την ευρύτερη διοικητική περιφέρεια, τα δεδομένα μάλιστα της οποίας λαμβάνονται υπόψη, στο πλαίσιο του χωροταξικού σχεδιασμού, για το κατ' αρχήν επιτρεπτό της χωροθέτησής του. Μειοψήφησε ο Σύμβουλος Θ. Αραβάνης, ο οποίος διατύπωσε την εξής γνώμη: I. Το άρθρο 6 της οδηγίας 2011/92 καθιερώνει δικαίωμα ουσιαστικής και έγκαιρης ενημερώσεως του κοινού για το υπό έγκριση έργο (παρ. 2) και αποτελεσματικής συμμετοχής στη διαδικασία διαβούλευσης (παρ. 4), βάσει πληροφοριών τις οποίες οφείλει να παράσχει ο κύριος του έργου (άρθ. 5), το πλαίσιο της οποίας διαγράφεται στο άρθρο 6. Το άρθ. 11 αυτής κατοχυρώνει δικαίωμα αποτελεσματικής πρόσβασης στη δικαιοσύνη. Ομοίως το άρθ. 2 παρ. 2 της οδηγίας 2003/35 κατοχυρώνει το δικαίωμα συμμετοχής του κοινού στην επεξεργασία σχετικών αποφάσεων, προϋπόθεση της οποίας είναι η δυνατότητα πραγματικής ενημέρωσης (στοιχ. α), ώστε να μπορούν οι ενδιαφερόμενοι να υποβάλουν παρατηρήσεις (στοιχ. β). Περαιτέρω, η Σύμβαση του Aarhus στο άρθ. 1 κατοχυρώνει το «δικαίωμα κάθε ατόμου από τις παρούσες και μελλοντικές γενεές να ζει σε περιβάλλον κατάλληλο για την υγεία και την ευημερία του», και δικαιώματα πρόσβασης του κοινού σε πληροφορίες για περιβαλλοντικά θέματα, συμμετοχής του στη λήψη σχετικών αποφάσεων και πρόσβασης στη δικαιοσύνη. Από τις διατάξεις αυτές συνάγεται ότι τα κατοχυρούμενα δικαιώματα είναι αλληλένδετα, η δε αποτελεσματική συμμετοχή του κοινού και η πρόσβαση στη δικαιοσύνη προϋποθέτουν δυνατότητα ουσιαστικής ενημέρωσης και πρόσβασης στον σχετικό φάκελο (βλ. και οδηγία 2003/4/EK). Συνάγεται περαιτέρω ότι οι πληροφορίες για το έργο (ΜΠΕ, γνωμοδοτήσεις κ.λπ.) πρέπει να τηρούνται και η ενημέρωση του κοινού (ανακοινώσεις κ.λπ.) πρέπει να λαμβάνει χώρα όσο το δυνατόν εγγύτερα στην περιοχή που επηρεάζεται από το έργο, ειδικά δε για την Ελλάδα στον οικείο Δήμο ή δημοτικό διαμέρισμα (εν όψει της συγχώνευσης περισσότερων Δήμων σε ένα με τον ν. 3852/2010 «Καλλικράτης», βλ. και διατύπωση του άρθ. 6 παρ. 5 της Οδ. 2011/92 «τοιχοκόλληση σε ορισμένη ακτίνα»). II. Εξ άλλου, κατά πάγια νομολογία του ΔΕΚ/ΔΕΕ, οι δικονομικές προϋποθέσεις για την άσκηση ένδικων βοηθημάτων προς εξασφάλιση των δικαιωμάτων που οι πολίτες αντλούν από το δίκαιο της Ένωσης δεν πρέπει [α] να είναι λιγότερο ευνοϊκές από αυτές που διέπουν παρεμφερή ένδικα βοηθήματα του εσωτερικού δικαίου (αρχή της ισοδυναμίας) και [β] να καθιστούν ανέφικτη ή υπέρμετρα δυσχερή στην πράξη την άσκηση των δικαιωμάτων που παρέχει η έννομη τάξη της Ένωσης (αρχή της αποτελεσματικότητας) (βλ. απόφαση ΔΕΕ της 16.4.2015, C-570/13, Gruber, σκ. 37, της 12.5.2011, Bund für Umwelt und Naturschutz Deutschland, Landesverband Nordrhein-Westfalen, C-115/09, σκ. 43, κ.ά.). III. Εν προκειμένω, ο ν. 4014/2011 επιχείρησε να συγκεράσει την ανάγκη περιορισμού των εκδιδόμενων α.ε.π.ο. και την ανάγκη εξασφάλισης ουσιαστικής συμμετοχής του κοινού, καθιερώνει δε σύστημα το οποίο, συνολικώς ορώμενο, συνάδει κατ' αρχήν με τις

διατάξεις που προαναφέρθηκαν. Ειδικότερα, προβλέπει στο άρθ. 18 τη δημιουργία Ηλεκτρονικού Περιβαλλοντικού Μητρώου (ΗΠΜ) κάθε έργου, στο οποίο καταχωρίζονται όλες οι πληροφορίες που αφορούν το έργο πριν και μετά την α.ε.π.ο., συμπεριλαμβανομένων των περιβαλλοντικών μελετών (άρθ. 18 παρ. 2 και κυα 30651/2014, άρθ. 4 παρ. 4), στο άρθ. 19 συμμετοχή του οικείου Δήμου ή δημοτ. Κοινότητας της περιοχής εκτελέσεως του έργου (παρ. 2 και 4), υποχρέωση του φορέα του έργου να αναλάβει τα έξοδα «δημοσίευσης στον τύπο, αναπαραγωγής και διανομής φακέλων και διοργάνωσης ενημερωτικών εκδηλώσεων» (παρ. 8) και υποχρέωση της οικείας περιφέρειας και του Δήμου όπως «μετά την παραλαβή του φακέλου, το[ν] θέτουν αμελλητί στη διάθεση του κοινού και των φορέων εκπροσώπησης του, προκειμένου να διατυπώσουν τη γνώμη τους», στο δε άρθ. 19α τα της αναρτήσεως των α.ε.π.ο. στο διαδίκτυο. Το σύστημα αυτό, που προβλέπει έγκαιρη και πλήρη ενημέρωση του κοινού στον τόπο εκτελέσεως του έργου (ανακοινώσεις κ.λπ. και τήρηση ΜΠΕ σε επίπεδο Δήμου/ΔΔ, υποχρέωση διαφωτίσεως του κοινού με τα κατάλληλα μέσα, ανάλογα με τη φύση του έργου, που για σύνθετα έργα όπως το προκειμένο δυνατόν να περιλαμβάνουν και διοργάνωση ενημερωτικών εκδηλώσεων, τήρηση ηλεκτρονικού αρχείου με όλες τις σχετικές πληροφορίες κ.λπ.), ικανοποιεί τις απαιτήσεις των ανωτέρω αυξημένης τυπικής ισχύος διατάξεων ως προς τα στάδια της ενημέρωσης και συμμετοχής. IV. Ωστόσο η εξειδίκευση του νόμου με τις εκδοθείσες κ.υ.α. υπήρξε ελλιπής και αποσπασματική, με αποτέλεσμα το σύστημα του νόμου να αλλοιωθεί και εν τέλει να ακυρωθεί. Ειδικότερα, η μεν η κυα 30651/23.6.2014 που προβλέπει τα του ΗΠΜ δημοσιεύθηκε λίγο πριν την προσβαλλομένη (2.7.2014), το δε ΗΠΜ δεν έχει ακόμη τεθεί σε πλήρη εφαρμογή (με ανάρτηση της μ.π.ε., διαγράμμάτων, γνωμοδοτήσεων κ.λπ.), ενώ η κ.υ.α. 1649/45/14.1.2014 επιχείρησε ατελή, αποσπασματική και επιλεκτική εξειδίκευση του νόμου, το σύστημα του οποίου τελικώς ματαίωσε (άρθ. 3 παρ. 6α και 5 παρ. 1.1 και 1.2: περιορισμός γνωμοδοτούντων φορέων, δυνητική συνεκτίμηση από το Περιφερειακό Συμβούλιο της γνώμης των Δήμων της Περιφέρειας και όχι του οικείου Δήμου, άρθ. 5 παρ. 5: τήρηση φακέλου ΜΠΕ, αναρτήσεις και διαβούλευση μακριά από την περιοχή του έργου, ήτοι στην έδρα της Περιφέρειας, και όχι στον οικείο Δήμο, κατά τα ήδη εκτεθέντα, απλή λήψη γνώμης του δημοτικού συμβουλίου για τις ανάγκες της διαβούλευσης και όχι διενέργεια της διαβούλευσης από τον Δήμο, άρθ. 7 παρ. 1: ασάφεια ως προς το ποιος τηρεί τον φάκελο της ΜΠΕ και ποιος θα παράσχει τις αιτούμενες πληροφορίες στο κοινό, παραπομπή σε παλαιότερη κ.υ.α. που δεν απηχεί τη φιλοσοφία του νέου νόμου, μεταβατική διάταξη άρθ. 10 για την εφαρμογή προγενέστερων διατάξεων σε εκκρεμείς υποθέσεις κ.λπ.). Αντί της περίπλοκης και δαπανηρής αυτής διαδικασίας μπορούσε και έπρεπε να επιλεγεί ορθολογικότερη και με μηδαμινό κόστος, όπως τήρηση δημοσιότητας και του φακέλου του έργου στον Δήμο Ίου (λ.χ. στο δημοτικό κατάστημα ή/και στον χώρο του έργου), σε συνδυασμό ενδεχομένως με συνάντηση εκπροσώπων της διοίκησης, του κυρίου του έργου και του κοινού προς επεξήγηση του σχεδιαζόμενου έργου, το οποίο είναι σύνθετο και πρωτότυπο. IV. Λόγω της ανωτέρω πλημμέλειας που αφορά την ενημέρωση του κοινού, η μεταγενέστερη ανάρτηση της α.ε.π.ο. κατ' άρθ. 19α του ν. 4014/2011, στην ιστοσελίδα του ΥΠΕΚΑ (και δη χωρίς μ.π.ε., διαγράμματα κ.λπ.), δεν μπορεί να θεμελιώσει τεκμήριο γνώσεως, διότι στη

σχετική ιστοσελίδα δημοσιεύονται όλες οι α.ε.π.ο. έργων Α κατηγορίας σε όλη την Ελλάδα, για να αναζητήσει δε το κοινό συγκεκριμένη πράξη εκεί πρέπει να έχει ειδικό λόγο ή να έχει ενημερωθεί ότι επίκειται η έκδοση βλαπτικής πράξεως που αφορά την περιοχή του, όπερ δεν συμβαίνει κατά το σύστημα των κ.υ.α. που προαναφέρθηκαν. Εν όψει τούτων, το τεκμήριο γνώσεως του άρθ. 19α του ν. 4014/11, η εφαρμογή του οποίου συνεπάγεται την απόρριψη του ένδικου βοηθήματος ως εκπρόθεσμο, στερεί τους αιτούντες αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας διότι καθιστά δυσχερή έως αδύνατη την προσφυγή στη δικαιοσύνη, κατά παράβαση της αρχής της αποτελεσματικότητας. IV. Περαιτέρω, η εφαρμογή του αυτού τεκμηρίου περιιάγει τον αιτούντα σε δυσμενέστερη θέση από ότι αιτούντες σε παρεμφερή ένδικα μέσα του εσωτερικού δικαίου, κατά παράβαση της αρχής της ισοδυναμίας. Ειδικότερα, (i) καθιερώνει δυσμενέστερη αντιμετώπιση των έργων Α κατηγορίας, δηλαδή εκείνων που έχουν σοβαρότερες επιπτώσεις στο περιβάλλον, έναντι των έργων Β κατηγορίας, που έχουν ήσσονος σημασίας επιπτώσεις, και (ii) καθιερώνει αυστηρότερη αντιμετώπιση σε σχέση με άλλες παρεμφερείς περιπτώσεις, όπου η προθεσμία αιτήσεως ακυρώσεως αρχίζει από την πλήρη γνώση της πράξεως και όχι από τη δημοσίευσή της (πρβλ. ΔΕΚ C-94/95, 95/95, Bonifaci e.a., C-261/95, Palmisani, C-373/95, Mazo e.a.). Τούτο συμβαίνει λ.χ. επί εντοπισμένης τροποποίησης σχεδίου πόλεως που συνεπάγεται μετατροπή κοινόχρηστου χώρου σε οικοδομήσιμο, οπότε η προθεσμία αρχίζει από την έναρξη των σχετικών εργασιών και όχι από τη δημοσίευση της τροποποιητικής πράξεως στο ΦΕΚ (ΣτΕ 2298/2017, 796/2016, 4962/2012, 2512/2009, 3739/2004). Η περίπτωση αυτή προσομοιάζει με την παρούσα, διότι το επίμαχο έργο είναι τοπικής εμβέλειας, αφορά σε δημιουργία κατ' ουσίαν τουριστικού οικισμού και περιλαμβάνει δραστική επέμβαση στον αιγιαλό, την παραλία και τον θαλάσσιο χώρο του μικρού όρμου και παραχώρηση των εκτάσεων αυτών στην παρεμβαίνουσα, με αποτέλεσμα την αναίρεση της κοινοχρησίας των στοιχείων αυτών του περιβάλλοντος, προς βλάβη και των αιτούντων. Οι τελευταίοι δεν μπορούν να θεωρηθούν ως «τρίτοι, τους οποίους δεν αφορά αμέσως η πράξη», όπως εσφαλμένως φαίνεται να θεωρεί η πλειοψηφία. Αντιθέτως, εν όψει της τριγωνικής σχέσεως που δημιουργεί η προσβαλλομένη (διοίκηση - παρεμβαίνουσα - ενδιαφερόμενο κοινό), οι αιτούντες παρίστανται ως θιγόμενοι από την προσβαλλομένη, η οποία, κατά τους ισχυρισμούς των, βλάπτει το περιβάλλον, του οποίου έχουν δικαίωμα χρήσεως και οι ίδιοι ως περίοικοι και ιδιοκτήτες παρακείμενων ακινήτων. Η αντίθετη άποψη, παραγνωρίζει το (ουσιαστικό) δικαίωμα απολαύσεως του περιβάλλοντος που κατοχυρώνει το εσωτερικό και το ενωσιακό δίκαιο και τα (δικονομικά) δικαιώματα που καθιστούν δυνατή την επιδίωξη του από τους αιτούντες, τους οποίους αντιμετωπίζει ως οιονεί «οχληρούς τρίτους» που παρεμβάλλονται, ως μη όφειλαν, στην πραγματοποίηση των επιχειρηματικών σχεδίων του επενδυτή. Το γεγονός εξ άλλου ότι το Δικαστήριο έχει διευρύνει τον κύκλο των εχόντων έννομο συμφέρον να προσβάλουν πράξεις όπως η επίδικη δεν αποτελεί λόγο για την περιστολή, σε αντιστάθμισμα, της άλλης προϋποθέσεως του παραδεκτού, δηλ. της προθεσμίας προσφυγής στη δικαιοσύνη. Και τούτο, διότι: α) η διεύρυνση αυτή στοιχεί προς το άρθ. 24 παρ. 1 του Συντάγματος, το οποίο ανάγει την προστασία του περιβάλλοντος σε «υποχρέωση του Κράτους και δικαίωμα του καθενός», β) η θέσπιση αυστηρότερων δικονομικών

προθεσμιών πρέπει να γίνεται με σαφείς κανόνες που αφορούν ευρείες κατηγορίες ομοειδών υποθέσεων, με παράλληλη τήρηση των αρχών που προαναφέρθηκαν, και όχι αποσπασματικά για μία (υπο)κατηγορία, όπως εν προκειμένω. Ειδικά η δημοσίευση διοικητικής πράξεως στο διαδίκτυο, από τη φύση της, μπορεί να έχει ως σκοπό μόνο τη διευκόλυνση και την ενημέρωση των ενδιαφερομένων, δεν μπορεί όμως μόνη αυτή να αποτελέσει αφετηρία αποκλειστικής δικονομικής προθεσμίας, η απώλεια της οποίας άγει σε απόρριψη ενδίκου μέσου. Θεμιτώς όμως θα μπορούσε να ληφθεί υπ' όψη για τη συναγωγή τεκμηρίου γνώσεως σε συνδυασμό με άλλους παράγοντες που κρίνονται κατά περίπτωση (παρομαρτούσες συνθήκες, τυχόν ιδιαίτερο ενδιαφέρον των αιτούντων κ.λπ.), και υπό τον όρο πάντως ότι από συγκεκριμένα στοιχεία (μελέτες, δημοσκοπήσεις κ.λπ.) προκύπτει επαρκής διάδοση του διαδικτύου στην χώρα ή/και στον κύκλο προσώπων που αφορά ή ενδέχεται να επηρεάζει η πράξη. Περαιτέρω, πλημμελής ρύθμιση όπως η επίμαχη δεν δικαιολογείται με την επίκληση της αρχής της ασφάλειας δικαίου, α) διότι η αρχή αυτή πρέπει να εφαρμόζεται από κοινού με άλλες εμπλεκόμενες αρχές, όπως της αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας, ενημέρωσης και συμμετοχής του ενδιαφερόμενου κοινού στη σχετική διαβούλευση, και β) διότι προσδοκία για ασφάλεια δικαίου δεν έχει μόνο ο κύριος του έργου, αλλά και το ενδιαφερόμενο κοινό που θεωρεί ότι βλάπτεται από αυτό (προσδοκία σεβασμού του περιβάλλοντος και των διαδικαστικών και δικονομικών δικαιωμάτων που προαναφέρθηκαν). Συνεπώς, κατά τη γνώμη αυτή, λόγω των εκτεθεισών πλημμελειών ως προς την ενημέρωση του κοινού και τη μη νόμιμη καθιέρωση τεκμηρίου γνώσεως με το άρθρο 19α του ν. 4014/2011, μόνη η δημοσίευση της προσβαλλόμενης α.ε.π.ο. στην ιστοσελίδα του ΥΠΕΚΑ δεν κινεί την προθεσμία της αιτήσεως ακυρώσεως.

10. Επειδή, όμως, είναι, περαιτέρω, γεγονός ότι, μολονότι οι διατάξεις αυτές ισχύουν από το έτος 2012, με την έκδοση της κοινής υπουργικής απόφασης που μνημονεύθηκε σε προηγούμενη σκέψη, το Δικαστήριο δεν τις είχε εφαρμόσει με την έννοια αυτή, αλλ' είχε σιωπηρώς αποδεχθεί ότι, και μετά την ισχύ τους, το εναρκτήριο χρονικό σημείο της προθεσμίας, δηλαδή η πλήρης γνώση της προσβαλλόμενης πράξης, μπορούσε να ποικίλλει ανάλογα με τον χρόνο έναρξης εφαρμογής της πράξης, που συνήθως συνδεόταν, κατά την μέχρι τώρα νομολογία, με έναρξη εργασιών του έργου ή της δραστηριότητας. Κατ' εκτίμηση του γεγονότος αυτού και εν όψει των αρχών που διέπουν την δυνατότητα παροχής αποτελεσματικής έννομης προστασίας, όπως αυτές εκτέθηκαν στην προηγούμενη σκέψη, το Δικαστήριο κρίνει ότι, αιτήσεις ακυρώσεως, που έχουν ασκηθεί κατά το χρονικό διάστημα μεταξύ της έναρξης ισχύος των διατάξεων αυτών και του χρονικού σημείου εκδόσεως (12.4.2017) της 1112/2017 προδικαστικής αποφάσεως του Δικαστηρίου, με την οποία επισημάνθηκε το πρώτον στη νομολογία ο τρόπος εφαρμογής των διατάξεων αυτών, θα κρίνονται, ως προς το ζήτημα του εμπροθέσμου ασκήσεώς τους, με κατ' αρχήν μεν τήρηση των νεότερων αυτών διατάξεων, με παράλληλη, όμως, δυνατότητα του αιτούντος να επικαλεσθεί και αποδείξει ότι το ακριβές χρονικό σημείο πλήρους γνώσεως του περιεχομένου της προσβαλλόμενης πράξης είναι μεταγενέστερο του εν λόγω προβλεπόμενου από το νόμο χρονικού σημείου. Πάντως, το χρονικό αυτό σημείο δεν θα μπορεί, σε κάθε περίπτωση, να απέχει πολύ, δηλαδή χρόνο πέραν του ευλόγου, από το κατά τα

ανωτέρω νόμιμο χρονικό σημείο πλήρους γνώσης, το οποίο πάντοτε θα συνεκτιμάται ειδικά. Με τον τρόπο αυτό, το θεσπιζόμενο από το νόμο σύστημα παραμένει πάντοτε εντός των συνταγματικών, νομοθετικών και ενωσιακών ορίων παροχής έννομης προστασίας, όπως αυτά εκτέθηκαν στην προηγούμενη σκέψη. Κατά τη γνώμη όμως του Συμβούλου Θ. Αραβάνη, το σύστημα που καθιερώνει ο ν. 4014/2011 και οι κ.υ.α. που εκδόθηκαν κατ' εφαρμογή του αντίκειται στις αυξημένης τυπικής ισχύος διατάξεις που προαναφέρθηκαν και συνεπώς πρέπει να αντικατασταθεί με άλλο, συμβατό προς τις εν λόγω διατάξεις, εν όψει δε τούτου δεν τίθεται θέμα μεταθέσεως των χρονικών αποτελεσμάτων της αποφάσεως.

11. Επειδή, με την πρώτη προσβαλλόμενη απόφαση εγκρίθηκαν η δημιουργία σύνθετου τουριστικού καταλύματος και οι περιβαλλοντικοί του όροι αυτού. Το έργο ανήκει στην κατηγορία Α1 Ομάδα 6η - Τουριστικές εγκαταστάσεις και έργα αστικής ανάπτυξης κτιριακού τομέα αθλητισμού και αναψυχής της υπουργικής απόφασης 1958/2012. Η εν λόγω προσβαλλόμενη απόφαση εκδόθηκε στις 8.8.2014. Η αίτηση ακυρώσεως ασκήθηκε στις 19.2.2016, ήτοι, μετά την παρέλευση 1 έτους και 6 μηνών. Η απόφαση αυτή αναρτήθηκε στη «Διαύγεια» στις 11.8.2014 και στον δικτυακό τόπο <http://aero.ypeka.gr> του Υπουργείου Περιβάλλοντος Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής, στον οποίο αναφέρεται η ανωτέρω διάταξη του άρθρου 19α του ν. 4014/2011, στις 8.9.2014. Εξ άλλου, στις 2.8.2013, είχε δημοσιευθεί πρόσκληση προς κάθε ενδιαφερόμενο να λάβει γνώση και να διατυπώσει τις απόψεις του επί της μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων του έργου στην τοπική εφημερίδα ... κατ' εφαρμογήν των διατάξεων της κυα Η.Π. 37111/2021/26.9.2003. Περαιτέρω, κατά τα προσβαλλόμενα με την αίτηση ακυρώσεως, οι αιτούντες έλαβαν γνώση της προσβαλλόμενης απόφασης στις 22.12.2015, όταν αντιλήφθηκαν την εκτέλεση των εργασιών για τη λειτουργική σύνδεση του χώρου του Σύνθετου Τουριστικού Καταλύματος. Η παρεμβαίνουσα εταιρεία προβάλλει με το δικόγραφο της παρεμβάσεως ότι η κρινόμενη αίτηση ακυρώσεως, καθ' ο μέρος στρέφεται κατά της πρώτης προσβαλλόμενης απόφασης, είναι εκπρόθεσμη, διότι, μεταξύ άλλων, ασκήθηκε μετά την πάροδο 60 ημερών από την ανάρτηση της απόφασης αυτής στον δικτυακό τόπο <http://aero.ypeka.gr>. Ο ισχυρισμός αυτός είναι βάσιμος, δεδομένου ότι, με βάση τα εκτεθέντα στην προηγούμενη σκέψη, το εν προκειμένω διαρρέυσαν χρονικό διάστημα υπερβαίνει σε κάθε περίπτωση, εν όψει των συνθηκών της υποθέσεως, τα όρια του ευλόγου χρόνου. Ο Σύμβουλος όμως Θ. Αραβάνης διατύπωσε την εξής γνώμη: Ι. Το επίμαχο «σύνθετο τουριστικό κατάλυμα» αποτελείται από ξενοδοχείο 249 κλινών, τουριστικές επιπλωμένες κατοικίες (των οποίων η α.ε.π.ο. δεν προσδιορίζει τον αριθμό, κατά μεταγενέστερη αρχιτεκτονική μελέτη όμως ανέρχονται σε 12), κέντρο αναζωογόνησης spa και υποστηρικτικά έργα, όπως μονάδα αφαλάτωσης, λιμενικές εγκαταστάσεις, τεχνητές παραλίες, γέφυρα για τη σύνδεση νησίδας με την ξηρά, οδικό δίκτυο, δίκτυα υποδομών κ.λπ. Το έργο αναπτύσσεται σε γήπεδο συνολικού εμβαδού 275.642,50 τ.μ., σε επιφάνεια 181.627,16 τ.μ. (κάλυψη 18,162,72 τ.μ.) και συνεπάγεται κατάληψη αιγιαλού, παραλίας και θαλάσσιας εκτάσεως [βλ. και 3η προσβαλλόμενη πράξη], που αποτελούν κοινόχρηστα πράγματα προορισμένα στην απόλαυση πάντων (άρθρα 967 επ. ΑΚ). Με τα χαρακτηριστικά αυτά το επίμαχο έργο αποτελεί κατά κοινή πείρα μείζονα επέμβαση στο ευαίσθητο οικοσύστημα (ΣτΕ 4486/2010 κ.ά.) της μικρής νήσου των Κυκλάδων Ίου και

ισοδυναμεί με τη δημιουργία οικισμού με τουριστική και άλλες χρήσεις σε περιοχή εκτός σχεδίου, για την οποία η πολεοδομική νομοθεσία προβλέπει άλλη διαδικασία [βλ. για τη έννοια του «οικισμού» άρθ. 3 του πδ/γμα 70/2000 (Α' 63), ΣτΕ 1856/2016, και άρθ. 2 παρ. 1 Γ.2α ν. 2160/1993 (9 παρ. 1 ν. 4002/2011), περί δυνατότητας πωλήσεως των κατοικιών σε τρίτους]. II. Η πρόσκληση προς το κοινό για ενημέρωση δημοσιεύθηκε 1 έτος πριν την προσβαλλόμενη α.ε.π.ο., σε εφημερίδα η οποία εκδίδεται στη νήσο Σύρο, και της οποίας οι αιτούντες δεν προκύπτει ότι είναι αναγνώστες -ορισμένοι μάλιστα από αυτούς είναι αλλοδαποί- και αναρτήθηκε στο κατάστημα της Περιφέρειας, επίσης στη Σύρο, η οποία απέχει 55 ναυτικά μίλια από την Ίο, εκεί δε ετηρείτο ο φάκελος της ΜΠΕ και διενεργήθηκε η «διαβούλευση». Τέλος, η πρόσκληση καταχωρίστηκε μεν στη «Διαύγεια», πλην η καταχώριση αυτή, κατ' άρθ. 4 παρ. 3 ν. 3861/2010, δεν έχει δικονομικές συνέπειες. III. Εν όψει τούτων, κατά τη γνώμη αυτή, δεν παρασχέθηκε η δυνατότητα πραγματικής ενημέρωσης και συμμετοχής του κοινού. Πράγματι, για να λάβουν γνώση της μ.π.ε. και του φακέλου και να μετάσχουν λυσιτελώς στη διαβούλευση, οι ενδιαφερόμενοι από την Ίο, συνοδευόμενοι ενδεχομένως από μηχανικό ή/και δικηγόρο λόγω πολυπλοκότητας του έργου, θα έπρεπε να μεταβούν ακτοπλοϊκώς στη Σύρο (55+55 = 110 ναυτικά μίλια) και να παραμείνουν εκεί με έξοδά τους μία ή περισσότερες ημέρες, διότι ως γνωστόν η επικοινωνία των νησιών είναι προβληματική. Συνεπώς δεν παρασχέθηκε πραγματική δυνατότητα ενημέρωσης και συμμετοχής του κοινού, κατά παράβαση των μνημονευθεισών διατάξεων (σκ. 8). Ως εκ τούτου η μεταγενέστερη ανάρτηση της α.ε.π.ο. στην ιστοσελίδα του ΥΠΕΚΑ (και δη χωρίς μ.π.ε. κ.λπ. στοιχεία), δεν δημιούργησε τεκμήριο γνώσεως, η δε προθεσμία της αιτήσεως ακυρώσεως πρέπει να θεωρηθεί ότι άρχισε από την πλήρη γνώση της α.ε.π.ο. από τους αιτούντες, ήτοι από την έναρξη εργασιών στο χώρο, και συνεπώς η αίτηση είναι εμπρόθεσμη.

12. Επειδή, κατά τη γνώμη του Προέδρου του Τμήματος, του Συμβούλου Χ. Ντουχάνη και της Συμβούλου Α. Μίντζια, προς την οποία συντάχθηκε και ο Πάρεδρος Χ. Παπανικολάου, ενόψει των προπαρατεθέντων, δεν καταλείπεται εύλογη αμφιβολία περί της συμβατότητας του καθιερούμενου από τις ανωτέρω διατάξεις συστήματος δημοσιοποίησης των μελετών περιβαλλοντικών επιπτώσεων έργων και δραστηριοτήτων κατηγορίας Α' και συμμετοχής του κοινού στη διαδικασία έγκρισης περιβαλλοντικών όρων, καθώς και δικαστικής αμφισβήτησης των αποφάσεων έγκρισης περιβαλλοντικών όρων των έργων και δραστηριοτήτων κατηγορίας Α', προς τις διατάξεις του άρθρου 47 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ και των άρθρων 6 και 11 της οδηγίας 2011/92/ΕΕ και, συνεπώς, δεν θα συνέτρεχε, κατ' αρχήν, λόγος υποβολής προδικαστικού ερωτήματος στο Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης σύμφωνα με το άρθρο 267 της ΣΛΕΕ. Κατά τη γνώμη, όμως, του Συμβούλου Θ. Αραβάνη και της Συμβούλου Μ. Σωτηροπούλου, προς την οποία συντάχθηκε και ο Πάρεδρος Δ. Πυργάκης, συντρέχει λόγος υποβολής προδικαστικού ερωτήματος στο Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σύμφωνα με το άρθρο 267 της ΣΛΕΕ, λόγω ευλόγων αμφιβολιών περί της συμβατότητας των ανωτέρω διατάξεων προς τις διατάξεις του άρθρου 47 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ και των άρθρων 6 και 11 της οδηγίας 2011/92/ΕΕ.

13. Επειδή, υπό τα ανωτέρω δεδομένα, το Δικαστήριο κρίνει ότι, ενόψει του ότι η προηγούμενη σκέψη διατυπώνεται κατά πλειοψηφία, δεν μπορεί τελικώς να θεωρηθεί, κατά την έννοια του άρθρου 267 της ΣΛΕΕ, ότι η κρατήσασα γνώμη είναι απαλλαγμένη εύλογων αμφιβολιών. Κατόπιν τούτου κρίνει ομοφώνως ότι συντρέχει περίπτωση εφαρμογής του άρθρου 267 της ΣΛΕΕ και υποβολής στο Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης των ακόλουθων προδικαστικών ερωτημάτων:

α) Τα άρθρα 6 και 11 της οδηγίας 2011/92/ΕΕ, ερμηνευόμενα σε συνδυασμό προς τις διατάξεις του άρθρου 47 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ, μπορεί να ερμηνευθούν ότι έχουν την έννοια ότι είναι συμβατές προς αυτά διατάξεις του εθνικού δικαίου, όπως αυτές εκτέθηκαν στις σκέψεις 8, 9 και 10, στις οποίες προβλέπεται ότι οι διαδικασίες που προηγούνται της έκδοσης απόφασης έγκρισης περιβαλλοντικών όρων έργων και δραστηριοτήτων που έχουν σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον (δημοσιοποίηση των μελετών περιβαλλοντικών επιπτώσεων, ενημέρωση και συμμετοχή του κοινού στη διαβούλευση) ενεργούνται και ελέγχονται κατά κύριο λόγο από την ευρύτερη διοικητική μονάδα της Περιφέρειας και όχι του οικείου Δήμου; β) Τα άρθρα 6 και 11 της οδηγίας 2011/92/ΕΕ, ερμηνευόμενα σε συνδυασμό προς τις διατάξεις του άρθρου 47 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ, μπορεί να ερμηνευθούν ότι έχουν την έννοια ότι είναι συμβατό προς αυτά σύστημα διατάξεων του εθνικού δικαίου, όπως αυτό εκτέθηκε στις αυτές σκέψεις, στο οποίο τελικώς προβλέπεται ότι η δημοσιοποίηση των αποφάσεων έγκρισης περιβαλλοντικών όρων έργων και δραστηριοτήτων που έχουν σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον, με την ανάρτηση αυτών σε ειδικό δικτυακό τόπο, δημιουργεί τεκμήριο πλήρους γνώσης για κάθε ενδιαφερόμενο προκειμένου να ασκήσει το προβλεπόμενο κατά την κείμενη νομοθεσία ένδικο βοήθημα (αίτηση ακυρώσεως ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας) εντός προθεσμίας εξήντα (60) ημερών, λαμβανομένων υπ' όψιν των νομοθετικών προβλέψεων για τη δημοσιοποίηση των μελετών περιβαλλοντικών επιπτώσεων, την ενημέρωση και συμμετοχή του κοινού στη διαδικασία έγκρισης περιβαλλοντικών όρων των εν λόγω έργων και δραστηριοτήτων, οι οποίες θέτουν στο επίκεντρο των διαδικασιών αυτών την ευρύτερη διοικητική μονάδα της Περιφέρειας και όχι του οικείου Δήμου;».

Διατακτικό: Απέχει. Υποβάλλει προδικαστικά ερωτήματα στο ΔΕΕ.